

En tredje historie

Jørgen I. Jensen

1

Som det fremgår med alarmerende tydelighed af dagens situation er diskussionen om religion kommet til at handle om religiøs praksis. En kristen fra Libanon, godt kendt med Islam og fortaler for at man ikke generer muslimer, udtalte i tv med et selvvironisk smil, at mens muslimer har deres religion med sig hver dag og flere gange om dagen, kunne han som kristen nøjes med at gå i kirke en gang om ugen. Om søndagen. Og det var så det.

Man kan også sige det på den måde, at den kristne teologi bliver udfordret på det, man må kalde det tredje, den tredje trosartikel og i det hele taget det, som kommer efter de kendte ordpar: Lov og evangelium, Det gamle og Det nye Testamente.

Ved inkarnationen er alt fuldbragt og opfyldt, den nye, i åndelig forstand, totale frihed er indtrådt. Alligevel spørger mennesker: Hvad så? Hvad skal vi gøre? Hvad er det tredje efter skabelsen og genløsningen? Hvordan praktiseres den totale åndelige frihed? Hvordan praktiseres det, der er uhåndterligt, det, som netop ikke længere kan praktiseres som et projekt for den enkelte?

Den evangeliske orientering svarer her lige et sekund til, hvad man kan opleve i kunsten: ikke blot at der findes noget, som ligger hinsides moral, etik, præstationer, værdier og selvrealisering; men at alt det aldrig kan være livet selv, det yderste i et menneskes liv.

De mere eller mindre traditionelle teologiske svar lyder ellers, at tiden efter Det gamle Testamente og Det nye Testamente er Helligåndens tid, kirkens tid. Man kunne også sige: tiden for den fortsatte inkarnation, den fra nu af altid nærværende mulighed for at himlen i åndelig forstand kan indtræffe på jorden.

Men det kan også siges sådan, at de bibelske tekster ikke kun handler om fortid og nutid, men om fremtiden, ja, at nutiden i dette høje lys er konstitueret af fremtiden. Det yderste, apokalypsen, genkomsten, kommer mennesker i møde fra fremtiden. Som fyldt tid, som et tredje øjeblik efter loven og evangeliet, et tredje øjeblik, der peger på en tredje historie, foruden den store verdenshistorie og den lille, personlige historie. Det er den historie, mennesker aldrig kan identificere sig med, som aldrig kan blive et *brand*, den, som den enkelte aldrig kan forudse eller fremskrive som projekt; den er også helt anderledes end den enkelte persons angst og håb, den kan forme noget uforudsigeligt, som kan ske. Ikke som man almindeligvis tænker sig: som katastrofer og voldsomme brud, men som det modsatte: en åben fremtid.

2

I de første århundreders kristendom i oldkirken, kunne man sige det samme på en anden måde. Flere af de store teologer dengang fremhævede, at kristendommen var i stand til at ændre menneskers *vaner*.

Ligesom, set fra den anden side, den første store og kvalificerende kritiker af kristendommen, Kelsos, i slutningen af Det andet Århundrede, mente, at kristendommen som åndelig strømning var dømt til at mislykkes af netop den grund. Kristendommen gik ud på, at mennesker skulle kunne ændre sig. Men det var en umulighed, mente Kelsos, hvert eneste menneske var nu engang bundet til dets egen natur.

I en nutidig kontekst handler dette motiv ikke om at holde op med at drikke og ryge eller noget tilsvarende. Det er trods alt menneskers egen – altid beundringsværdige – præstation. De oldkirkelige teologer taler derimod om at give efter for det, der kan gribe ind i menneskers liv, og som de ikke selv kan præstere. Det drejer sig næppe heller om, hvad man har kaldt omvendelse, selvom man kunne bruge det ord mange gange i kirkens historie. I dag er man mere indstillet på at opfatte omvendelse som en psykologisk ændring. Motivet: at ændre vaner, at skifte spor, må snarere i dag over sættes til noget, som har med tidens dimension at gøre. Vanerne

forudsætter en bestemt forudsigelig tidsbevægelse, en lineær inertie. Mens kristendommen har fragtet den tankegang med sig, at det er muligt at opfatte tiden i flere spor, at opfatte, at tiden bliver brudt, at den udvider sig, at der findes noget, som hedder „tidens fylde“.

Det begynder med at de destruktive vaner erstattes af den sande form for gentagelse, at afgudsdyrkelse og tvangsritualer erstattes – dengang som nu – af gudstjenesten. Her indtræffer en tidsbevægelse, en stilisering af tiden, en form i tiden, som er anderledes end de psykologiske fremskrivninger, en åndelig dimension sagt med traditionelle ord. Det kan lyde sådan hos Søren Ulrik Thomsen i essayet „Pro ecclesia“, i Stjernfeldts og Thomsens „Kritik af den negative opbyggelighed“.

Når jeg sidder på kirkebænken føler jeg en slags *personlig afvikling* (for nu at bruge et udtryk fra *Hjemfalden*) fordi jeg ikke sidder her i min egenskab af psykologisk individ, men slet og ret som et menneske, der lever på nøjagtig samme vilkår som enhver anden, om end vore liv og skæbner er forskellige.

Gudstjenesten medfører en mulighed for at kunne skelne, skabe en frigørelse fra det psykiske, ind i et niveau over eller under de sjælelige dispositioner, den fremkalder en skelnen mellem sjæl og ånd. En tilsvarende sondring genfindes i f.eks. eksistensteologiske prædikener. Her er den imidlertid forudsat, hos Søren Ulrik Thomsen derimod formuleres afrealiseringen som en personlig erfaring. Det er dette personlige udgangspunkt, karakteristisk for perioden efter eksistensteologien, som formentlig kræver en større afbalancering, hos Søren Ulrik Thomsen en liturgisk eller „højkirkelig“ objektivitet.

Transponerer man tankegangen ind i en tidsbevægelse, bliver der tale om noget, der ikke ligger i forlængelse af individets egne fremskrivninger, begær og ønsker. Noget, der krydser et menneskes vej, så det bliver frigjort fra egne prognoser og bekymringer. Igen oversat til tidskategorier drejer det sig om at kunne sondre mellem tiden, der går, og tiden, der kommer.

Det sidste er konstituerende for kristendommen. I lignelsen om

den fortabte søn sidder faderen ikke i ophøjet ro og venter på, at sønnen skal komme tilbage og bryde sammen foran ham; han løber derimod sønnen i møde. Og kommer til at fremskynde det tidspunkt, hvor de skulle forenes igen. Alle sønnens programmerede syndsbekendelser går i vasken. Man kunne også sige, at faderen forvandler selve tidens gang, gør den anderledes; set fra sønnens side kommer han fra fremtiden, fordi han kan ændre den.

Hermed er man kommet til en indstilling til tidens gang, som bevæger sig ud over gudstjenesten. Og hvor de teologiske tankebaner bevæger sig videre til digte og poetik hos festdagens genstand. Uden at det hele af den grund bliver blandet sammen. Digtning og poetik er ikke teologi, men netop fordi de aktiviteter er adskilte, kan de krydse hinanden i særlige øjeblikke.

3

Søren Ulrik Thomsens samling „Hjemfalden“ nærmer sig bestandig forskellige tidsdimensioner. Virkningen optræder overalt i hans digte, men nu henviser han selv til „Hjemfalden“, og det er da også som om selve tiden i netop den samling udvider sig i mange af digtene og navnlig i deres slutkadencer. Det kan ske indad, så at sige i jegets alene-eksistens. I de allerede nu klassiske linjer

En gang om dagen er ensomheden så stor,
at man ikke kan stille noget op med den.

Og én gang er lykken.

Indimellem må man så se at få ordnet sine ting.

Begreberne ensomhed og lykke er her ikke længere store overskrifter, som befinder sig over subjektet, de bliver fraktaliserede, bliver til brøker, uden at deres intensitet svækkes, den styrkes snarere. Det skyldes, at de bliver anbragt i tiden, i et på én gang både forstørret og formindsket tidsperspektiv.

Til den indadrettede tidsudvidelse svarer en udadrettet, den, der indfinder sig ved påkaldelse af et du. Som i digtet om en hverdagsaften:

.....

Vingeslag over Nørrebro.

For nærværende står alt på *stand by* allerede
hver eneste lyd er en lytten til det,
der nødvendigvis først kan komme tilstede
ved et tilfælde, som i aften er dig.

Det, der normalt er en aktivitet, bliver til noget passivt modtagende;
det kan finde sted, fordi modtagelsen bliver lagt ind i tiden, men en
helt anden tid end både subjektets og klokketiden.

Set fra subjektets side bliver der, i et af de andre digte tale om
en sitren, noget der krydser hinanden eller bliver delt op – igen af
tiden:

.....

Vejene mødes præcis hvor de deles
i sjælens pulserende kryds.

4

Hvad der kan erfares som en uro hos subjektet, fordi flere tider
krydser hinanden, bliver i prosa, i Søren Ulrik Thomsens poetik,
formuleret som et spil mellem digtet selv og den, der skriver digtet.
Her kommer så de allermest udfordrende eller de yderste formuleringer
af tidens flerdimensionalitet; selvom det er noget andet, der
tales om.

Det lyder sådan i „En dans på gloser“ i en af de passager, der
handler om digtets tilblivelse

*... skønt uskrevet eksisterer teksten på forhånd og venter blot på at
blive skrevet.*

Taget for sig kunne det lyde til, at digtet befandt sig i en høj eller
platonisk ideernes verden eller himmel. Men sådan er det ikke i
de nærmere udredninger, de er horisontale og knytter sig til tidens
gang. Og må i øvrigt være helt enestående. Det handler om udkast
til digtene og fortsætter:

... udkast kan ses som løsrevne citater af et allerede færdigt, skønt fremtidigt værk, som åbenbarer sig bagud via løsrevne dele.

Eller Søren Ulrik Thomsen kan tale om at man får

... feedback fra det anticiperede værk

Sagt på en anden eller tredje måde: Digtet nærmer sig digteren fra fremtiden, åbenbarer sig mere og mere, indtil det er fuldt færdigt. Først da slipper det digteren og bevæger sig ind i almindelig kronologisk tid fremad; den fremtid, der var tale om undervejs, er næppe den samme som den, hvor digtet bliver færdigt; den er ikke et tableau eller en vision og kan i hvert fald efter formuleringerne at dømmes ikke fremskrives psykologisk.

Der findes med andre ord i hvert fald to tidsdimensioner, den almindelige psykologiske tidsfornemmelse fremad, lineær og kronologisk, og den anden, som man ikke kan have hos sig selv, den er „åndelig“, melder sig punktvis undervejs i den modsatte retning af subjektet. Sådan tager det sig i hvert fald ud, hvis man kan tillade sig at gå fra en skildring af digterisk praksis til en mere almen erfaring af tidens løb. Den modgående tid er netop karakteriseret ved, at den har form, men en form, som ikke giver sig helt til kende, før det øjeblik, hvor den er fuldbyrdet og går ind i den almindelige både subjektive og objektive tid. Og derfor må opfattes inden for de kendte historier.

Som det er fremgået, kunne ordene lige så godt handle om forholdet mellem Det gamle og Det nye Testamente, læst traditionelt. Profetierne modtager information fra fremtiden, indtil det øjeblik Jesus hænger på korset og siger: Det er fuldbragt. Men aldrig så snart er det sagt, før noget nyt går i gang: opstandelsen og vejen frem til apokalypse og genkomst; det vil sige at en ny fase sætter ind igen med informationer fra fremtiden. Eller man kan sige at kristendommens informationer fra fortiden: ritualer, prædiken og bibellæsning, må vejen om ad noget i fremtiden, som støder dem bagud i tid; ellers kunne de ikke blive fremtidsspor, de ville blot være idealer eller almindelige historiske beretninger.

Man kan altså gå tilbage til „En dans på gloser“ og spørge efter, hvorfra den modsatrettede energi kommer, som puffer digtet fra fremtiden bagud til nutiden. Medmindre man, igen, fastholder en idealistisk model, platonske ideer, som digteren skal stræbe imod. Men der synes som sagt ikke at være tale om noget som helst i den retning. Det indlysende æstetiske svar vil være, at kraften til at sætte sig igennem fra fremtiden kommer fra digtet selv. Men det ville heller ikke stemme teologisk, hvis ikke noget menneskeligt overalt svarede til noget guddommeligt.

Både i digtene, poetikken og Søren Ulrik Thomsens essay om kirken befinder man sig i en tredje historie, i noget uafhængigt af subjektets fremskrivninger, der hvor brud og udvidelser af tiden ikke kun behøver at være negative erfaringer.

Måske kan man tale om en bagudrettet kausalitet, som er helt forskellig fra den fremadrettede og aldrig kan erkendes fuldt ud, men dog har form. I hvert fald kan man sige, at i kristendommens kontekst vil en forsynstanke, der gør Gud til årsag blandt så mange andre årsager, ikke have mange chancer ud over subjektet. Det omvendte, den endnu ukendte form, der kommer mennesker i møde, uden at de kan se den i fuld figur, er måske alligevel en lignelse for det forhold, at kristendommen forkynder en åben fremtid – til forskel fra en lineær, forudsigelig fremtid, bestemt af kausalitet, inerti, vaner og subjektets og samfundets projekter.

5

På grund af varmen, den vedvarende usædvanligt høje temperatur i København i eftersommeren det år, kunne man iagttage, at folk blev yderst utilregnelige i trafikken. De kørte galt – også på tidspunkter og på steder, hvor der ikke var nogen videre færdsel. F.eks. var han en eftermiddag kommet cyklende på Sallingvej og havde oplevet, hvordan to livløse kroppe lå midt på asfalten ved siden af to biler, der var stødt sammen.

Der var næsten mennesketomt; han så kun nogle enkelte personer, der stod ved siden af de to forulykkede, de havde øjensynligt fået dem lagt ud på vejbanen. Hele sceneriet var ikke kun uhyggeligt, det var også uvirkeligt. Som om det foregik i en anden verden, et fiktivt rum. Det skyldtes frem for alt den forfærdende og påtrængende stilhed, man hørte ikke den mindste

lyd, ingen trafikanter kom forbi, det var som om sollyset og varmen midt i storbyen havde skabt et tableau med tavse, alvorlige og afmægtige skikkelser, der blot ventede. Det måtte lige være sket, man hørte endnu ikke, at ambulancen var på vej.

Han skyndte sig videre. Først da han var kommet et godt stykke på afstand af ulykkesstedet, begyndte han i det fjerne at kunne opfange lyden af ambulancernes sirener; den bredte sig ud over husene og signalerede, at nu var trods alt en eller anden almindelig, fælles og kendt procedure gået i gang.

Et par dage senere var det galt igen; han skulle i kirke, gik i det fredelige søndagssolskin og lige dér – uventet, så han det igen: en ung pige lå foran en bil ved siden af den næsten totalt deformerede cykel. Han fik straks øje på blodet ved pigens hoved, men så med det samme den anden vej. En lille gruppe mennesker var standset op og så på. Det var åbenbart en ung indvandrer, der havde kørt bilen; han var allerede i et stort og højtlydende skænderi med en betjent, der var kommet forbi i en bil. Men ellers var alt åndeløs stilhed, ambulancen kunne ikke høres endnu.

Han skyndte sig at gå videre, men tanker og billeder kunne ikke slippe situationen. Hvordan når forældrene fik besked? Det ordløse chok – måske havde det været hendes egen skyld, men indvandrerens ville blive anklaget; eller også var det ham – det var ikke til at vide, men også ligegyldigt; det hele var jo definitivt, forkert, meningsløst, uopretteligt, uden mindste formildende omstændighed.

Han begyndte at overveje, om han overhovedet ville kunne koncentrere sig under gudstjenesten. Om han ikke hellere skulle gå en lang tur og prøve at få situationen bearbejdet. Men hans skridt førte ham alligevel hen mod kirken, han havde nu engang besluttet at gå i kirke den søndag.

Under selve gudstjenesten forsvandt tankerne og billederne – ikke som en lindring, men han kom ind i noget andet, et stand by, time out, en vægtløs tilstand – som om gudstjenesten med salmer og ritualer og prædiken passerede ham i en anden retning end hans egne tanker.

Først da han kom ud af kirken, så han igen situationen for sig; han kunne heller ikke lade være med at lade en bemærkning falde til en af de andre, der havde været i kirke, og som han vidste kørte på cykel: Han måtte endelig køre forsigtigt, selv på de mest stille villaveje kørte folk rædselsfuldt.

Han gik den samme vej hjem. Og så allerede på lang afstand, at der stadig stod nogle mennesker og kiggede på den forulykkede bil, åbenbart var man gået i gang med nogle opmålinger ved bilen.

Det var lige i det øjeblik, han begyndte at undre sig over, at pigen stadig lå på vejen, at han hørte signalet med tilbagevirkende kraft, sammenpresningen af den højeste fiktion og den højeste realitet, Pavlos hunde sat i frihed igen, stemmen, der råbte:

– Klar til optagelse.

6

Den tredje historie er muligheden for at det tredje øjeblik kan indtræffe. Det hænger – foruden så meget andet – måske også sammen med, at tallet 3 er enestående. Det befinder sig i talrækken efter 1 og 2, men er samtidig identisk med summen af netop de to foregående ordenstal.

Det vil igen sige, at man kan fortsætte fra 3 ad to veje. Enten den naturlige talrække: 1, 2, 3, 4, 5 – osv. Eller også kan man fortsætte med summen af de foregående to tal, altså 1, 2, 3, 5, 8, 13 – osv. Den sidste række er den berømte Fibonaccirække, som har vakt så megen fascination i tidens løb, fordi den nærmer sig det gyldne snits proportioner.

Tilsyneladende er tallet 3 et kryds, et møde mellem to rækker. Det stemmer blot ikke: Hvis den sidste række skulle opstilles helt korrekt fra begyndelsen, måtte den se sådan ud: 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13 ... osv. Gør man ikke det, er det umuligt at se, hvordan man er kommet til 2-tallet. Når man kommer et par tal frem efter 3, melder eftertanken sig; det bliver aktuelt lige at vende om for at finde begyndelsen.

Men hvis man overhovedet ikke havde talent for talrækker og var blevet præsenteret for følgende: 1, 1... og var blevet bedt om at fortsætte, var man nok ikke kommet på den sidste række. Havde sikkert i stedet sagt: 1, 1, 2, 2, 3, 3 ..., altså rene forudsigelige fordoblinger og spejlinger. Det var først, da man blev informeret fra fremtiden, et stykke henne i rækken, man blev ført tilbage til fortiden – og nu kunne se, at tallet 3 faktisk var tal nummer 4, at der var et dialektisk forhold mellem de to rækker. Samtidig med at 3

nu engang er det tal i talrækken, der både har sin egen plads og er summen af de to foregående.

Det kombinerer sig igen og igen i nye netværk. Frem og tilbage i tid. F.eks. imellem nogle af kadencerne i Søren Ulrik Thomsens „Hjemfalden“:

(1)

Dit ansigt som ikke kan ses i et spejl,
kun i en andens.

(2)

I morgen er dette en gårdsdag – der vokser.

(3)

For denne gang har jeg nået,
de yderste, næstsidste ord.

Det sidste har du.